

Gondolatok „A vegyipar átalakításának koncepciójára”-hoz

Ez a cikk is vegyipar-kortörténeti dokumentum. 1991-ben készült, a nagy gazdasági és egyúttal vegyipari átalakulás kezdetén, amikor annak iránya ugyan teljesen világos volt, de annak, hogy milyen módon, eszközökkel, terjedelemmel zajlik az átalakulás, közel sem voltak biztos pontjai.

Az akkori Ipari és Kereskedelmi Minisztérium (mert volt ilyen...) fontosnak tartotta (!), hogy a kapitalizációs folyamatok elindulásával egy akkori jelentős civil szervezetet, a MTESZ-t, ezen belül a Magyar Kémikusok Egyesületét megkérdezze, mit gondol a vegyipar átalakításának koncepciójáról. Az MKE, illetve a vitaanyag szerzői az előzetesen összeállított anyagot megküldték jogi tagvállalatainknak véleményezésre, és a koncepció kidolgozói jegyzékében látható módon a vegyipari vállalatok vezetőinek, vezető munkatársainak, MKE-szakosztályok képviselőinek jelentős része is fontosnak tartotta, hogy véleményét elmondja, kifejtse.

A vitaanyag is hangsúlyozza, hogy a vegyipart nem lehet kiemelni az iparból, iparpolitikai koncepcióból. Az Állami Vagyongazdálkodási Tapasztalatlanlansága és talán nem is mindig helyesen átgondolt koncepciói vitatható tőkebevonást eredményeztek elsősorban a továbbfeldolgozó ipar (pl. élelmiszeripar), az energia- és közműszolgáltatás területén. Hamarosan megszülettek a törvények a gazdasági társaságokról, a privatizációs törvények, a tőkebevonás lakosságát is megcélzó, nem igazán eredményes próbálkozásai.

Sok vállalati vezető kellő időben felismerte a tőkebevonás szükségességét, és sok esetben sikerült is megfelelő szakmai-pénzügyi partnert kiválasztani. Ez természetesen nemcsak tőkebefektetést hozott, hanem megfelelő szervezetséget, korszerű technológiát is. Ezek a közös irányítású cégek, vegyesvállalatok piaci sikereket, korszerű termékeket eredményeztek.

Aztán hamarosan kiderült, hogy a tartós kapcsolat, a fejlődés kulcsa csak az lehet, ha közös akarat van a megtermelt nyereség vállalati kapun belüli tartására. A tulajdonostársak rendkívül „kreatívak” voltak az elv megkerülésében. Ennek megakadályozására a társasági szerződések szolgálták jogi eszközként, de ha a bevont tőke túlsúlyba került, nehéz vagy lehetetlen volt tartósan kézben tartani a megfelelő irányítást.

A tőzsdén történő tőkebevonás gyakorlattá vált, és a fejlődéshez, fejlesztéshez lehetőséget is teremtett, de aztán egyszer csak az idegen pénzügyi tőke (nem szakmai) a fent említett szándékkal, vagy részek eladásának, vagy az egész vállalat átalakításának szándékával megjelent.

Természetesen nagyon sok vegyipari vállalat sikeresen tudott fejlődni, ahol mindig döntő szerepe volt a megfelelő szakembergárda mellett az első számú vezető rátermettségének, a K+F emberi és technikai hátterének, innovációs képességének.

Tanúja voltam ezen időszakban az Egyesületben a kémikus-kollégák rendkívüli aktivitásának, egy nagyon erős szakmai munkának, amely sok és színvonalas szakosztályi rendezvényben, konferenciában nyilvánult meg, és ezeket izgalmas viták kísérték. Sok kiváló ipari kutatóintézeti igazgató, vállalati vezérigazgató is vállalt vezető szerepet a szakosztályi és intézőbizottsági irányításban, amely aztán az egyesületi tagok munkájára is bátorítóan hatott.

Honnan hová jutottunk? 2006-ban jelent meg Szépvölgyi János szerkesztésében [1] „A vegyipar stratégiai kérdései” tanulmánykötet, amely az addig elért adatokat összefoglalja, értékeli. Ebben

jól láthatóak az addigi eredmények, de természetesen ezzel részletesen itt most nem lehet foglalkozni.

A Magyar Vegyipari Szövetség (MAVESZ) megbízásából 2016-ban a Kopint-Tárki kiadásában megjelent a „Magyar Vegyipar Helyzete” [2]. Ez az anyag többek között megállapítja a kínai vegyipar világviszonylatú, nagyarányú előretörését és ezzel is összefüggésben a 2010-es években az Európai Unió országai vegyiparának viszonylagos stagnálását.

A MAVESZ „A magyar vegyipar 2018-ban” kiadványában [3] megállapítja, hogy a teljes vegyipari értékesítés, beleértve a kőolajfeldolgozásból, a vegyi anyagok és termékek gyártásából, a gyógyszergyártásból, a gumi- és műanyag termékek gyártásából származó nettó árbevétel 7,8%-os növekedést mutatott csak az előző évhez képest, összege meghaladja a 6 ezer milliárd Ft-ot!

A vegyi anyagok és termékek gyártása és értékesítése terén a legnagyobb részarányt az alapanyagok képviselik.

A petrokémiai ipar által előállított műanyag alapanyagok értékesítéséből származik az iparág összes nettó árbevételének közel kétharmada!

De emellett nemzetgazdasági szempontból is jelentős súllyal van jelen az iparágban a szerves és szervesen nem alapanyagok, a műtrágya és agrokémiai termékek, a kozmetikai és tisztítószerek, valamint az ipari gáz gyártása.

Idekívánkozik a hazai akrilszálalapú szénszálgyártás, az iparág európai piacvezetőjének említése is, amely 2019-ben már elérte a 60 mrd Ft-ot. A hivatalos statisztika ezt a „nemfémek és fémtárgyak” kategóriájába sorolja.

2019-ben a kedvező trend tovább folytatódott [4], a teljes vegyipari értékesítés 8,5%-os növekedést mutatott az előző évhez képest.

A vegyiparra is jellemző a nagyvállalatok koncentrációja, e nagyvállalatok adták a kibocsátás 74%-át. A magyar vegyipar árbevételének csaknem 70%-a exportból származik, ennek háromnegyede pedig az EU piacáról.

Térjünk vissza még az 1991-es vitaanyagra. Ez a „Munkaerőhelyzet” fejezetben az alábbiakat írta: „Taktikát kell kidolgozni a vegyipar és kémia területén dolgozó kiváló munkaerő külföldre áramlásának kezelésére. Meg kell teremteni a néhány éves külföldi tartózkodás után hazatérni vágyók megfelelő munkakörülményeit és javadalmazását.”

A munkaerővel, a képzés helyzetével kapcsolatos gondolatokat olvashatunk a MAVESZ 2018. [3] és 2019. évi [4] kiadványaiban is. Szűkös a munkaerőpiac kínálata, a vegyiparra vonatkozó ismeretek részben hézagosságok, részben előítéleteken alapulnak, és a fiatal korosztályok számára a vegyipar nem „cool”, állapítja meg a MAVESZ.

Egyesületünk teszi a dolgát például évenkénti kémiaversenyek, nyári kémiatáborok, pályamunkák támogatásával, ami az éves közhasznúsági jelentésekben is látható. De szükségesek lennének hathatósabb állami intézkedések és a vegyipari nagyvállalatok nagyobb aktivitása is.

Banai Endre

IRODALOM

- [1] Szépvölgyi János: A vegyipar stratégiai kérdései. MTA Társ. Kut. Központ, 2006.
- [2] Matheika Zoltán, Nagy Ágnes, Palócz Éva: Magyar Vegyipar Helyzete. Kopint-Tárki, 2016.
- [3] A magyar vegyipar 2018-ban (MAVESZ)
- [4] A magyar vegyipar 2019-ben (MAVESZ)